

Tom Linkinen

Menneen ajan kielistä tämän päivän reseptioihin

Peter Burke aloitti ja Hannu Taanila lopetti Historiatieteiden tutkijakoulun kevätseminaarin Tampereella 24. ja 25.5.2004. Tom Linkisen silminnäkiäraportti kuvaa tapahtumien kulkua ja historioitsijain reseptiota.

Burke, kielet ja identiteetit uuden ajan alun Euroopassa

Peter Burke oli kutsuttu ensimmäiseksi puhujaksi historiatieteellisen tutkijakoulun kevätkonferenssiin Tampereelle toukokuussa 2004. Esitelmässään hän esitteli avainkohtia valmistuvasta tutkimuksestaan Languages and Identities in Early Modern Europe, joka toimi samalla esitelmän otsikkona. Aluksi Burke kiinnitti huomiota otsikon monikkomuotoihin ja pohti sitä, miten paitsi kieliä myös identiteettejä on monia, ja miten identiteettejä oli monia kielten lukuisuudesta huolimatta - sekä myös kielistä sinänsä riippumatta. ”Maybe there wasn’t any, but many identities”, hän pohjusti retorisen varovasti ehdottaen, ja painotti tämän jälkeen sitä, miten 1500- ja 1600-lukujen aikana Euroopassa tapahtui huomionarvoisen laajaa tietoisuuden kasvamista koskien erilaisia sosiaalisia ryhmiä ja näiden eroja. Näitähän Burke on tutkinut laajemminkin, ja pitkälti sosiaalisten ryhmien muotoutumiseen keskittyy myös hänen muutaman vuoden takainen tutkimuksensa Social History of Knowledge (Polity, 2000).

Sosiaalisten ryhmien eroja argumentoi erityisesti eurooppalainen aristokratia, ja Burke esitti muutaman esimerkin siitä, miten ranskalaisen yläluokan naiset kehittivät erilaisia tapoja lausua ranskaa eri lailla kuin ns. ”rahvas”. A -äänne saatettiin pyrkiä korvaamaan e -äänteellä, tai r vastaavasti s -äänteellä, niin että yläluokan rouvat saattoivat olla Paris’n sijaan olla Peris’ssa tai Pasis’ssa. Tämä nosti hymyä luentosalissa, ja saman tien Burke muistuttikin siitä, miten naisille ja naisten kielille on naurettu uuden ajan alussa paljon. Muistutus oli kutkuttavan monimerkityksellinen.

Naisille on naurettu paljon esimerkiksi komedioissa, joista Burke jatkoi. Komediat ovat Burken mukaan erityisen hyvä lähde suurempien ja välittömämpien kielten tutkimiseen, ne ovat ”jälkiä suoraan sanotummista menneisyyden kielistä”: ”traces of more direct languages of the past”. Komediat olivat tehty tarkoituksellisen hauskoiksi, ja tässä

yksi suosittu tapa oli pilan tekeminen erilaisista murteista. Esimerkiksi Italiassa Toscanan murteesta ei juuri tehty pilaa - Toscanan murre kun oli tuolloin jo italiankielen normi, ei siinä mielessä murre.

Erilaisten vähemmistöjen kielistä tehtiin pilaa paljon, ja rakennettiin samalla stereotyyppioita. Lisäksi stereotyyppioita rakennettiin kielten kautta ja niiden avulla myös ”kansallisuuksista” ja - tässä Burke korostaa lainausmerkkien käytön olevan paikallaan - ”etnisyyksistä” sekä ”kansakunnista”.

Kielet, puhtaus ja vaara

Aluksi Burke puhui toisten kielistä, jonka jälkeen hän kertoi siirtyvänsä pohtimaan itsen kieliä: ”from languages of the Others to languages of the Self”. Burke pohjasi tässä antropologi Mary Douglasiin ja hänen tutkimukseensa Purity and Danger (joka on suomennettu: Puhtaus ja vaara, Vastapaino 2000).

Latina oli uuden ajan alussa paitsi läntisen kristillisen kirkon sekä oppineiden yhteinen kieli, myös koko eurooppalaisen oppineiden yhteisön yhtenäisyyden symboli. Tässä on aihepiiri, uuden ajan alun oppineet omana yhtenäisyyttään rakentavana ryhmänä, jota myös tarkastellaan jo mainitussa Burken aiemmassa tutkimuksessa Social History of Knowledge. Uuden ajan alun humanistioppineet keskittyivät ensin nimenomaan latinan kielen puhdistamiseen Burke muistuttaa. 1500-luvulla seurasi puhdistamisia muissa kielissä, esimerkiksi italian ja englannin kielten kohdalla. Kielten puhdistaminen alkoi latinankielen puhdistamisesta klassista latinaa myöhemmistä vaikutteista ja lainasanoista, ja tätä seurasivat muiden kielten puhdistamisprojektit, joissa vastaavasti puhdistettiin kieliä latinan liialliseksi koetusta vaikutuksesta - ja yhtäkaikki myös lainasanoista.

Kielten puhdistamisissa saatettiin katsoa ajallisesti taaksepäin myös muilla kielialueilla kuin Ciceroa lukevien latinistien piirissä: Burke nosti esimerkiksi muinaisnorjan, josta etsittiin ”puhtaampia” sanoja niin uuden ajan alun norjan kuin ruotsinkin kielten puhdistamisissa.

Burke muistutti myös, miten sosiaalisena tekijänä uuden ajan alun mittaan alkoi toimia ”kansalaisuuden” ajatus. ”Kansalaisuuden” metafora muodostui uuden ajan alun kielikeskusteluissa ainakin Ranskassa ja Englannissa. Burke painotti kielten standardisoinnin liittyvän ”kansalaisuuden” ajatuksen muodostumiseen siinä kuin kirjapainon tarvitsemiin käytäntöihinkin. Lopuksi Burke tähdensi vielä, ja tässä nimenomaan uuden ajan kulttuurin pohjalta, miten ei vain kommunikaation, vaan myös erilaisten ryhmien voidaan nähdä perustuvan juuri kieleen.

Burken tutkimukselliset sekä henkilökohtaiset lähtökohdat

Esitelmää seuranneessa keskustelussa Burke pohti kiinnostustaan juuri kielisiin positioimalla itsensä mielekkäästi sekä tutkijana että henkilökohtaisesti. Hänhän on tutkinut erilaisia kieliä ja kulttuureja sekä niiden kohtaamisia ja sekoittumisia aiemminkin. Esimerkiksi

artikkelikokoelmassaan *Varieties of Cultural History* hän tarkastelee uuden ajan alun englantilaisten ja italialaisten kohtaamisia, sekä mm. ritariromantiikan ja turnajaisperinteen uudelleentulkintoja elävän folklorena nykypäivän Brasiliassa.

Burke viittasi jokapäiväiseen monikielisyyteen sekä kielten eroihin jatkuvina keskustelunaiheina myös henkilökohtaisessa elämässään. Burkehan on peräisin puoliksi irlantilaisesta, puoliksi puolalais-liettualais-juutalaisesta perheestä, hänen vaimonsa on brasilialaisen historioitsija Maria Lúcia G. Pallares-Burke, ja pariskunta asuu nykyään aina osan vuotta Cambridgessa ja osan São Paulossa. Henkilökohtaisella positioinnillaan Burke koskettikin kysymystä tutkijan omista henkilökohtaisista lähtökohdista, jotka ovat kasvava keskustelun aihe niin kulttuurintutkimuksen eri keskusteluissa kuin historiantutkimuksenkin piirissä nykyään.

Kansalainen Taanilan kansalaispuheenvuoro

Lauantaiksi konferenssin päätteeksi paikalle oli kutsuttu ja kutsun oli ottanut vastaan tunnettu toimittaja Hannu Taanila. Hänen puheenvuoronsa oli otsikoitu kevätkonferenssin pääotsikon ”Mistä puhutaan kun puhutaan historiasta” mukaan ”kansalaispuheenvuorona”. Kansalainen Taanilan tuttu turvallinen radioääni aloitti tarkoituksellisen provokatiivisesti: ”Kapitalismi ei tarvitse teitä”, ja sen jatkoksi: ”Terveisiä reaali maailmasta”. Taanila painotti, miten hänen puheenvuoronsa on kuluttajan puheenvuoro, jonka hän kertoi olettavansa olevan jollakin lailla hyödyllinen meille historiantutkijoille.

Taanilan puheenvuoro keskittyi tutkimusten julkisuuteen ja julkisuuden - tai sen saamisen - ongelmiin. ”On olemassa historiantutkimus - onko olemassa historiantutkimuksen kohdetta?” Taanila kysyi, ja vastasi: ”On kohteliasta olettaa, että on.” Sitten siirryttiin ”Hegelin loistavaan systematiikkaan”. Tässä lähdettiin siitä, että historiantutkimuksen kohde on ihmisiä, ja heidän tekemisiään. Ihmisethän ”ovat” Hegelin jaottelun mukaan kolmella eri tavalla: ensiksi me ”olemme”, toiseksi ”olemme tietoisia olemisestamme” ja kolmanneksi me ”olemme toisillemme”. Kolmas taso jakautuu kahteen eri puoleen: a) että olemme joka tapauksessa ja b) miten tietoisesti olemme toisillemme. Toisin sanoen: kohtaan a lukeutuvat ”sisäaistimelliset reflektioimattomuudet” sekä ”reflektoimattomat ulkoiset asiat”, ja kohtaan b lukeutuvat ”reflektoidut ja reflektoitavat käsitteet, sekä käsitteelliset asiat”, kuten Taanila perusteellisesti ja havainnollisesti alusti.

”Historia on intentionaalista”, jatkoi Taanila, ”te olette sen subjekteja”. ”Historia ei ole historiantutkimuksen kohteissa, vaan te olette historia minulle”. Kansalaiselle siis historia olemme me, historiantutkijat. Asiaan ei tietenkään ole näin yksinkertainen, ja Taanila jatkaakin, miten on toki toinenkin historian subjekti, reseptio.

Edellä asetellussa a ja b -jaottelun mukaisessa kohdassa a ei välttämättä tapahdu reseptiota lainkaan. Taanilan mielestä esimerkiksi sopi Johanna Valeniuksen tuore väitöskirja *Undressing the Maid*. Kritiikin kohteena oli suomalaisen tutkijan suomalainen aihe suomalaiselle yleisölle englannin kielellä julkaistuna. (*Vrt. kuitenkin Valeniuksen luonnehdinta kobdeyleisöstään, toim. huom.*) Suomalaisen tutkimuksen englannin kieltä yleisesti Taanila

kuvaili tämän jälkeen ”lapamadoksi”, tarkoittaen siis ontuvaa englanninkielistä tekstiä, ”epämääräistä amerikan mongerrusta”. Kyseinen esimerkki herätti puheenvuoron jälkeen runsaasti keskustelua, mikä varmasti oli tarkoituskin.

Jatkoimme Hegelin ”olemisen” kolmannen tason b-kohdasta, jossa vastaavasti pitäisi tapahtua reseptiota. Tämähän onkin perusasia: jos olemme tietoisesti olemassa toisillemme, jonkinasteinen reseptio on tässä perustavanlaatuisen määrittävä elementti. Suomessa historian tutkimus pitäisi julkaista suomeksi ja suunnata ”rahvaalle”, tai reseptiota ei tapahdu koska yleisöä ei tule, Taanila totesi. Puheenvuoro, joka oli jo hyvän aikaa aiemmin muuttunut luennoiksi, sisälsi tämän jälkeen sellaisia kommentteja kuin: ”Historia ei ole singulariteetteja, vaan relaatioita ja yleisiä lauseita”, sekä: ”Te tutkutte, koodaatte ja lähetätte, ja me dekodaaamme.” Taanilaa edelleen suoraan lainaten etenimme - käsittäakseni - tieteen popularisointiin: ”Mitä enemmän teillä on maailmaa koskevia yleisiä lauseita, sitä enemmän teillä on yleisöä”, sekä tähän liittyen: ”Se ei missään nimessä saa sulkea pois sitä, että teillä pitää olla hyvä empiria, hyvät singulariteetit.”

Loppukeskustelu oli vilkasta, kuten puheenvuoron edetessä ehti osata odottamaankin. Päädyin itsekin kommentoimaan puheenvuorossa ja keskustelussa esitettyjä ajatuksia, ennen muuta Taanilan reseption käsittelyä. Taanilan mukaan historia olimme me, historian tutkijat. Peräänkuulutin tässä tulkintaa reseption osana. Sen pohjalta voisi kai väittää, että historia on yhtä kuin sen tulkitsijat, siis kuluttajat ja kansalaiset, kuten Taanila itse. Taanila vastasi tähän, ettei ymmärtänyt kommentistani mitään. Historiantutkijana minun tosiaan pitääkin tämän pohjalta olla huolissani reseptiosta, sikäli kun historian tutkimusta kirjoittaessani muiden kirjoittajien tavoin luon itselleni kuvitteellisen lukijan, ja ajattelen reseptioon liittyvänä asiana jonkinasteista kommunikaatiota.

Kirjoittaja Tom Linkinen on FM ja valmistelee väitöskirjatutkimustaan Turun yliopiston kulttuurihistorian oppiaineessa.

ENNEN JANYT
Historian tietosanomat